

Ötven év után, ötven év előtt

A budapesti piaristáknál 1879-ben érettség-
tett iskolatársak ezévi találkozására
(június 9.)

Irta SERESS IMRE

Két év előtt, amikor negyvennyolcasok let-
tünk, még tizennégyen ölelgettük egymást
boldogan, hogy újra együtt vagyunk. Ünnepi
lakománk, amely este nyolckor kezdődött,
csak hajnal tájban ért véget: majdnem nyolc
órán át szinte szünet nélkül diákéletünket
elelevenítettük fel s nem tudtunk betelni egy-
más hallgatásával. Milyen imposztorok vol-
tunk valamennyien! A piarista tanárok tud-
ták ezt, mégis úgy szerettek bennünket!

Ma már csak tizenhárom vagyunk... Szerencsétlen szám... Megkérdeztem Popo-
vics Sándort ezelőtt egy hónappal:

— Kegyelmes uram, mit szólna hozzá: az
idén tizenhárom leszünk az asztalnál!

Mosolyogva felelt:

— A tizenhármass szám tényleg mindig sze-
rencsétlenséget hoz. Talán valamelyikünk, aki
özvegy, újra megházasodik.

Nos, a Magyar Nemzeti Bank illusztris
elnökének közismert aranyos szíve a bizony-
ság rá, hogy minél jobban távolodunk életünk
első komoly eseményétől, az érettségítől,
mintha annál jobban gyarapodnánk életkedv-
ben. Blum Ödön például, akit sokáig úgy
ismertünk, mint egy második Schopenhauert,
legutóbbi találkozásunk alkalmával a viceeknek
olyan özőnét zúdított rá, hogy majd le-
fordultunk a székről. Brunner Géza nevetett
legtöbbit, pedig neki oka lehetett volna mér-
gesnek lenni: ő ugyanazokat a viceket je-
gyezte fel a manzsettájára, hogy majd el-
mondja: de Blum előbb mondta el valameny-
nyit. És mikor Popovics Sándor kezdett bele

a humorizálásába, még Blum maga is kény-
telen volt tekintélyes hasát fogni, hogy szét
ne repedjen. Földiák Emil, az ügyvéd, a leg-
komolyabb ábrázattal bizonyította be, hogy
a legfrissebb lipótvárosi pletykák nem plety-
kák, hanem megtörtént skandalumok. Földiák-
ot nem is tudta agyoncáfolni más, mint
okányi Schvarcz Gyula, aki a Lipótvárosnak
mindenkinél alaposabb ismerője.

★

Az ötvenéves találkozó alkalmából körkér-
dést intéztem tizenhárom barátomhoz, hogy
diákéletüknek melyik epizódja az, amely em-
lékezetükben a legélénkebben maradt meg.
A válaszok olyan hangulatot idéznek fel,
amelyben érdemes hozzánk nem tartozókat is
részeltetni.

Brunner Géza kezdi:

— Tél volt, a hetedik osztály tantermében
a cserépkályha csak úgy ontotta a meleget.
Én az apám üzletéből három gumizacsót cse-
ntem el, amelyeket előadás előtt felfújtunk. Mi-
kor a levegőt kieresztettük, a zacskók sípja —
sírt s ezen mi nagyokat nevtünk. Később
valamelyikünk cérnával bekötötte a felfújt
zacskókat és föltette a kályha tetejére. Már
előre élveztük a pukkanásokat. Egyszer csak
benyit Rappensberger, a fizika tanára, mire a
jókedvet rémes drukk váltotta fel. A profesz-
zor elsőnek engem hívott felelni és én úgy
álltam ki, hogy azt se tudtam, fiú vagyok-e,
vagy lány. „A hő hatásai”: ez volt a lecke.
Mindenkinek a kisujjában volt, hogy a meleg
kiterjeszti a testeket, hisz a zacskók éppen
azért kerültek a kályha tetejére, hogy erről
szemléleti oktatást nyerjünk. Én azonban egy
szót se tudtam kinyögni, homlokomat kiver-
te a verejték. Bekaptam a szekundát. Alig hogy
ezt Rappensberger beírta a noteszébe; hár-
mas pukkanás! Ennek okát és eredetét ki-
derítvén, mit tett Rappensberger? Azt tette,
hogy kitörölte a szekundámat, miután el kel-
lett ismernie, hogy voltaképp tisztában va-
gyok a hő hatásával.

Elszakított szegény Sáros megyénk bús ma-
gyarja, Bujanovics Gyula emlékezésül csak
ennyit ír: Engem mindig a történelem érde-
kelt legjobban. Legkedvesebb professzorom és
druszám, Vajda Gyula adta elő. Lelkesen ra-
jongott nagy multunkért, rajongva lelkesedett
jövőnkért. Magyarország egyre nagyobb és
egyre dicsőbb lesz: ezt hirdette. S most itt
vagyunk kicsinyen és diestelenül... De csak
titokban és csak köztetek sírhatok...

Földiák Emil meséli: Az én kedves taná-
rom Farkas József volt. Testre és modorra
maga a szárazság, amely mögött azonban a
legjobb szív rejtőzött, párosulva a legóriásibb
türelemmel. Előadásában nagyon sűrűn hasz-
náta ezt a szót: „általában”. A háta mögött
sokat mulattunk rajta. Egyszer felelni hívtó:
beszéljek Aristotelesről. Mindössze annyit tud-
tam a nagy hellén filozófus személyi adataiból,
hogy Nagy Sándor tanítója volt. Ezt azonban
nem akartam rögtön kivágni, tehát vártam,
hogy a szomszédaim, Gaál, Seress, Brunner
majd csak sugnak egyebet is. Ez a három
imposztor azonban összebeszélt, hogy folyton
csak egyetlen szót fognak súgni, azt, hogy
„általában”. Mikor már a tizedik általában
körül tartottak, végre belém szuggerálták ezt
a szót és én elkezdtem: „Aristoteles álta-
lában...” aztán vártam a további sugást. De
tovább is csak az általában sugták és Farkas
József biztatón szólt hozzám: „No igen, álta-
lában...” Mire én, látva, hogy a sugásban
nincs reménység, kénytelen voltam kiadni
magamból összes tudásomat: „Aristoteles ál-
talában nagy Sándor tanítója volt.” „Mást
nem tud róla?” — kérdezte Farkas. Minthogy
egyebet, mint általában ezután sem sugtak
és ezt vagy háromszor el is dadogtam, persze
szekunda lett a vége.

A gonoszlelkű sugók egyikét, Gaált, (akit
akkor röviden csak Galuskának hívtak) ha-
mar utólréte a bosszúló Nemezis; ő nem is
szekundát, hanem terciát kapott. A katasztró-
fát maga Gaál Tibor így beszéli el:

— Egy husvétii vakáció után történt. Ala-
posan kiélveztem a szünidőt, ami persze any-
nyit jelent, hogy a feladott leckékbe bele se
néztem. Minden időmet a városi vagisturli
foglalta le. Bizakodtam professzoraink ama
hagyományos szép szokásában, hogy a husvét
utáni első előadáson nem hívtak felelni sen-
kit. Kalmár József főtitisztemelő úr azonban,
a világtörténet tanára ezúttal nem respek-
tálta a nemes hagyományt és alig, hogy a ka-
tedrán helyet foglalt, elővette a noteszét,
mire általános szepegés támadt. Azt hiszem,
egyetlen diák se volt köztünk, aki a leckére
felkészült.

Kalmár négyünknek nevét olvasta fel.

— Gaál, — szólt — beszéljen Babyloniáról.
Egy szót se tudván, hallgattam. Társaim
hasonlóképpen.

— Hm. Akkor beszéljenek Assyriáról.

Még mélyebb hallgatás.

— Ezt se tanulták meg. Halljuk talán
Cheops, Chefred és Mencheres piramisainak
történetét.

Borzasztó csend, amelyet azonban a vég-
ítélet harsonája gyanánt csakhamar megtört
Kalmár professzor hangja:

— Tercia mind a négyüknek.

Még ma, ötven év múlva is fülemben cseng
ez a hang és szemem előtt lebeg a jelenet
minden részlete. Diák éveim alatt ez volt első
és egyetlen terciám. Beismerem, hogy megér-
demelten kaptam. Később az élet több terciá-
val szolgált, amelyeket már nem érdemeltem
meg. Az iskolában kikorrigáltam a terciát és
az év végén újra jeles lettem. Az élet terciáit,
sajnos, nem bírtam még elégségesre sem ki-
korrigálni.

Kaiser József barátunk szerénykedik, hogy
neki egyetlen olyan diákkori élménye sincs,
amely feljegyzésre volna méltó. Ezt az állí-
tását azonban ő maga cáfolja meg, ezeket
írva:

— Mint szegény árva fiú, már tizennégy
éves koromtól kezdve magam tartottam fenn

magamat évi 210 forint ösztöndíjból. Gyakran voltam a mi nábob Schvarev Gyula barátunknak vendége, jószívű szüleinek kosztosa. Gyulával együtt sokszor jártunk ki egy herminaúti villába, ahol ő egy barna kisleánynak bolondul udvarolt. Engem elefántnak vitt magával. Barátságából megfeleltem a feladatnak, bár fájt a szívvel: a barna kisleány ugyanis nagyon, nagyon csinos volt.

Amint látjuk, Kaiser Józsi barátunk, akit mi akkor Paganininek nevezünk (nem tudni miért, mert hisz ma sem tud hegedülni), olyan diákkori emlékekkel áll elő, amely igen szép emlék. Igaz, hogy egyúttal kéri szavaiból a sárga irigység Schvarev Gyulával szemben. Térjünk el ennél fogva a betűrendtől és halljuk most Schvarev Gyulát, hogy hát neki melyik diákkori emléke az, amely felejthetetlen? Nos, az ő válasza így szól:

— A hatodikba jártunk és Kaiser Paganini tényleg gyakori vendég volt jó szüeim házában. Nem tagadom sem a herminaúti barna kisleányt, sem Paganini elefánt szolgáltatait, sem végül azt, hogy a kisleány ennnalóan bájos volt, és hogy hevesen udvaroltam neki. Udvarlásom azonban szigorúan a megengedett határok közt mozgott. Köztem és a kisleány közt mindössze annyi történt, hogy egymásnak örök hűséget esküdtünk, édes csókokat váltottunk és elhatároztuk, hogy az érettségi után én azonnal megkérem őt feleségül és ha nem adják nekem, hát megszökünk Dél-Amerikába, ahol majd farmot vásárolok és Paganini lesz a jószágigazgatóm. Sajnos, mindebből nem lett semmi: a kisleány pár héttel az érettségi előtt férjhez ment egy Rothschild-fiúhoz, mire én elkeseredésemben a tanulásra adtam magamat és letettem az érettségit. Ha a Rothschild-fiú közbe nem jön, biztosan megbuktam volna és akkor nem lehetnék köztetek.

Popovics Sándor illusztris barátunk követ-

kezik most, akinek legnagyobb öröme, ha találkozáink alkalmával bennünk elgyönyörködhet. Az ő emlékezése az érettségi körül forog és így szól:

— A szóbeli fizikai vizsga előtt álltunk; a téziseket már publikálták. Ezek közt volt egy nagyon nehéz: Gay Lussac törvénye. Minthogy a piaristák súlyt vetettek rá, hogy az érettséggel ne csak utolsó éves diájaknak, hanem ők maguk is becsületet valljanak, elmentem Mészáros Alajoshoz, a fizika professzorához és kértem, hogy ejtse el ezt a tézist, mert abból rajtam kívül még legfőlebb Gaál Tibor fog tudni felelni. Mészáros minden kertelés elől a legmerevebben elzárkózott.

A vizsgán már vagy tizen feleltek és a Gay Lussac-féle tézist még nem húzta ki senki. Mikor aztán engem szólítottak, Lutter Nándor főigazgató nagy csodálkozására Mészáros így szólt hozzám: „Ön helyett majd én húzok.” És kihúzza Gay Lussac törvényét, átadta nekem. A hátralevő fiúk szívére nagy kő esett le: Gay Lussactól hát megszabadultak. Mészáros professzor merev elzárkózása csak látszat volt: ő is tudott rólmunk mindent és Gay Lussacot kezdettől fogva nekem szánta, úgyse engedte volna, hogy azt más húzza ki. Óh, milyen drága jó emberek voltak a mi piarista professzoraink!

A köztünk magaviseletben is legpéldásabb Popovics Sándor után a köztünk legnagyobb imosztor, Seress Imre következik, aki hogy mért kapta a Karószös melléknevet, ezt maig se tudja senki. Seress Imre, akit később mint újságíró kollégái élő lexikonnak neveztek el, diákkorában semmitől nem irtózott úgy, mint a tanulástól, mert mindig csínyeken járt az esze. E miatt ismételnie is kellett az első osztályt, ahová együtt járt Rákosi Viktorral. A két barát azonban nem szakadt el egymástól akkor sem, mikor Rákosi Viktor egy osztállyal

feljebb került. Mind a ketten egy utcában laktak és tovább is hűségesen kísérgették egymást az iskolába.

Általános szokás volt akkoriban, hogy minden diák eladta azokat az iskolakönyveit, amelyekre, felsőbb osztályba kerülén, többé szüksége nem volt. Így jutott Seress Imre poton áron Rákosi Viktor ócska iskolakönyveihez. Rákosi Viktor azonban nemcsak ezeket adta el barátjának, hanem többek közt német lecke-füzeteit is.

A német nyelv professzora maga az igazgató, Trutyi volt, aki évről-évre ugyanazokat az írásbeli lecke-ket adta fel. Seress Imrének jó dolga volt: német lecke-ket sohasem kellett írnia; ott voltak Rákosi Viktor füzetei.

Trutyinak feltűnt, hogy a leghanyagabb diák, Seress Imre milyen szorgalmas a német nyelvben: mindenkor pontosan fel tudja olvasni az előző előadás magyarázatait. Egy ilyen briliáns felolvasás után a katedra elé citálta Seress Imrét: „Add csak ide édes fiam a jegyzetedet a múlt előadásról.” És Rákosi Viktornak már akkor jellegzetes írása a Trutyi kezébe került. Trutyi rosszul látott, de csak messziről: amit az orra elé tett, azt nagyon jól látta. Megismerte Rákosi Viktor írását. Nemkülönben bámulva látta, hogy a füzetben már benne vannak azok a lecke-k is, amelyeket ő csak hónapok múlva akart feladni.

Hogy Seress Imre szárazon vitte el, ennek három oka volt. Az első és legfőbb ok: a Trutyi áldott jó szíve. A másik kettő: ha megszidja Seress Imrét, meg kellett volna szidnia Rákosi Viktort is, a büntársat. Erre pedig ő képtelen volt. Még csak el se koboza a füzetet, hanem egy fejcsóválással visszaadta Seress Imrének. Ez volt az egész.

Köztünk a második bús magyar következők most: Szász Ágoston, illetve diák korában még Sax Gusztó. Akkor roppant komoly diák, ma a legaranyosabb lelkű öreg úr, akinek szü-

kebb pátriája szent koronánk elorzott drágaköve: a Szepesség. Magyar nyelvet ma is felvidéki kiejtéssel beszél, és a szepesi szász, az abauji töltésű rutén olyan elbájolóan egyezik vele, hogy

Szász Ágoston azonban annyira büszke, hogy diákkorából nem tud olyan epizódot, amelynek ő lenne a hőse.

Vámos Gyula barátunk egyike volt az első eminenseknek. Folyton tanult, mindent tudott, de ember mégse szurkolt még úgy, ahogy ő, valahányszor felelt. Persze az érettségien szurkolt legjobban. De halljuk őt magát:

— Az ókor történetében kissé gyenge voltam és a szóbeli vizsgát mégis ezzel kellett kezdenem. A peloponneszi háborúról szóló tételt húztam ki s egész tudományom az volt, hogy akkor egyúttal nagy dögvész pusztított Hellaszban. Orvosnak készülve, az egész peloponneszi háborúból ez a dögvész maradt meg bennem. Hát a háború helyett a tőlem telhető legélénkebb színekkel festettem le a dögvész borzalmait. Az elnök, a jó Trutyi, mindjárt látta, hogy egyebet nem tudok, de azért folyton helyeslően bólogatott. Nem úgy azonban a történelem professzora, Vajda Gyula, aki párszor türelmetlenül közbeszólt: „Talán elég volna már a dögvészből, térjen át a háborúra.” Minthogy Trutyi nem csatlakozott Vajda véleményéhez, én még egy-két perig beszéltem az én kedves dögvészemről, míg végre letelt a nekem szánt idő és Trutyi ezzel zárta le történelmi vizsgámat Vajdához fordulva: „Azt hiszem, jól felelt, talán elég is lesz.” Óh, Trutyi, áldjon meg az Isten még haló poraidban is.

★

Ime: néhány kis epizód diákéveink száz és száz epizódja közül. Erre a szerencsétlen számra olvadtunk le mi, akik ötven év előtt harminchárman voltunk.